

АНАЛІЗ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Аксьонова І. В., к.е.н., доцент кафедри статистики
та економічного прогнозування ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків

За останні роки майже у всіх країнах світу помітно зросла актуальність і активність досліджень в області фінансування вищої освіти, що обумовлено необхідністю прийняття виважених управлінських рішень щодо розподілу державних фінансових коштів між вищими навчальними закладами (ВНЗ) та подальшого розвитку системи вищої освіти в цілому.

Серед систем фінансування вищої освіти виділяють державне та недержавне (ринкове) фінансування. Бюджетне фінансування вищої освіти є джерелом державного фінансування розвитку освітніх послуг за тими чи іншими напрямками та спеціальностями. Державні фінансові ресурси ВНЗ складаються із коштів Державного бюджету, коштів місцевих бюджетів та коштів центральних органів виконавчої влади. У той же час, слід підкреслити, що джерела фінансування ВНЗ залежать від форми власності закладу освіти.

Основними формами бюджетного фінансування вищої освіти є: кошторисне (нормативне) пряме фінансування; додаткове фінансування за окремими програмами; дотаційне фінансування для усунення диспропорцій та нерівномірності між регіонами; додаткове фінансування специфічних програм; пільгове фінансування; фінансування за деякими кількісними та якісними показниками діяльності ВНЗ; фінансування грантів, конкурсів; фінансування на рівні минулих періодів.

Аналіз літературних джерел [1-3] дозволяє виділити комплекс показників, які всебічно характеризують фінансування вищої освіти в країні. До них відносять: витрати на вищу освіту, % до загальних видатків бюджету; витрати на вищу освіту, % до ВВП; витрати на вищу освіту на душу населення, грош. один.; витрати на одного студента за рік, грош. один. Ці показники, в свою чергу, залежать від рівня соціально-економічного розвитку країни і

обумовлюють певний рівень розвитку системи вищої освіти.

Розглянемо динаміку показників бюджетного фінансування вищої освіти в Україні, табл.1 [4]

Таблиця 1

Динаміка основних показників бюджетного фінансування вищої освіти в Україні

Роки	Бюджетні видатки на вищу освіту	
	% до загальних видатків	% до ВВП
2004	5,3	1,6
2005	5,7	1,8
2006	5,2	1,7
2007	5,7	1,8
2008	6,0	2,0
2009	6,8	2,3
2010	6,6	2,3
2011	6,4	2,0
2012	6,0	2,0
2013	6,0	2,1

Як видно з даних табл.1, протягом останніх 10 років, до 2011 року спостерігалось підвищення видатків бюджету на освіту, як по відношенню до загальних видатків зведеного бюджету, так і по відношенню до ВВП. У 2011 році відбулося незначне зниження фінансування. Коливання у фінансуванні вищої освіти за рахунок коштів держбюджету пояснюються зміною у чисельності студентів ВНЗ, в обсягах стипендіального фонду та витрат на оплату праці викладачам.

Показник бюджетного фінансування освіти у % до ВВП є індикатором, що характеризує вагомість сфери освіти у розподілі ресурсів державного бюджету. Якщо порівняти витрати бюджету на вищу освіту в Україні та інших країнах світу (за даними 2010 року), то можна відмітити, що Україна посідає одне із перших місць серед європейських країн за рівнем фінансування освіти, табл.2 [5]. Як бачимо з табл.1, на тлі майже однакової долі потенційних студентів, в середньому країни ЄС витрачають з бюджету на фінансування вищої освіти 1,3% від ВВП, а в Україні цей показник становить в середньому близько 2% (табл.2). Випередила Україну лише Данія – 2,41% ВВП (табл.1), з урахуванням того, що скандинавські країни завжди були лідерами у витратах на

освіту.

Таблиця 2

Обсяги державного фінансування вищої освіти, у % до ВВП

Показники	Данія	Естонія	Італія	Латвія	Литва	Німеччина	Польща	Угорщина	Україна	Фінляндія	Франція	Чехія
Населення у віці до 19 років, %	24,4	21,2	19,0	20,1	22,2	18,8	21,8	20,8	20,4	22,9	24,8	20,1
Витрати бюджету на вищу освіту, % до ВВП	2,41	1,34	0,84	0,8	1,27	1,34	1,07	0,98	2,3	2,18	1,33	0,96

У той же час, слід відмітити, що в абсолютному вираженні сума витрат на освіту в Україні значно менше коштів, що витрачаються в інших країнах. Це пояснюється тим, що ВВП в розрахунку на душу населення в розвинених країнах значно більший, ніж в Україні. Отже, фінансування освіти прямо залежить від рівня розвитку економіки країни, а чим вище цей рівень (обсяг ВВП), тим більше коштів виділяється на освіту.

Крім того, ефективність бюджетного фінансування вищої освіти залежить від рівня автономії ВНЗ у розподілі та використанні отриманих ресурсів, що є темою окремого подальшого дослідження.

Література: 1. Абанкіна І.В., Абанкіна Т.В., Николаєнко Е.А., Филатова Л.М. Сравнительная характеристика систем высшего образования зарубежных стран: конкурентные методы финансирования// Экономика образования, 2013. - №1.- С.53-73; 2. Касич А.О., Циган В.А. Особливості фінансування вищої освіти в Україні та інших країнах світу//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2587>.; 3. Люта О., Пігуль Н. Фінансування закладів вищої освіти в Україні//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/224/1/Люта,%20Пігуль.pdf>.; 4. Сайт Державної служби статистики України//[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.ukrstat.gov.ua.; 5. Викладення доповіді CASE-Україна Фінансування системи вищої освіти: світова практика і українське сьогодні//[Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://liberal.in.ua/tochka-zoru/vikladennya-dopovidf-case-ukraina-finansuvannya-sistemi-vischoi-osviti-svitova-praktika-i-ukrainske-sogodennya.html>.